

ICOMOS Slovenija

Slovensko nacionalno združenje za spomenike in spomeniška območja

NAČELA ZA ANALIZO, OHRANJANJE IN OBNOVO KONSTRUKCIJ ARHITEKTURNE DEDIŠČINE

Ratificirano na 14. generalni skupščini ICOMOS na Viktorijinih slapovih (Victoria Falls), Zimbabve, leta 2003

Namen dokumenta

Objekti arhitekturne dediščine zaradi svojega značaja in zgodovine (materiala in gradnje) ponujajo številne izzive pri diagnozi in obnovi, saj omejujejo uporabo sodobnih pravnih predpisov in gradbenih standardov.

Priporočila so zaželeni in potrebna, da bi zagotovili smiselne metode analize in premišljene posege, ki bi ustrezali kulturnemu kontekstu.

Priporočila so namenjena vsem, ki se srečujejo s konservatorskimi in restavratorskimi problemi, vendar nikakor ne morejo nadomestiti posebnih znanj, pridobljenih iz strokovnih in znanstvenih besedil.

Priporočila, predstavljena v celovitem dokumentu, so razdeljena na dva dela: na »Načela«, z osnovnimi konservatorskimi koncepti, in na »Smernice«, s predlogom pravil in metod, namenjenih projektantom. Samo »Načela« imajo značaj potrjenega/ratificiranega dokumenta ICOMOS.

Smernice so na voljo v ločenem dokumentu, za sedaj le v angleškem jeziku.

Načela

1. Splošna merila

- 1.1. Ohranjanje, utrjevanje in obnova stavbne dediščine zahtevajo multidisciplinaren pristop.
- 1.2. Vrednost in avtentičnost arhitekturne dediščine ne moreta temeljiti na enovitih in dokončnih merilih, ker vzajemno spoštovanje kultur med drugim zahteva, da je treba fizično dediščino obravnavati v kulturnem kontekstu, v katerega sodi.
- 1.3. Vrednost arhitekturne dediščine ni samo njen videz, temveč tudi celovitost vseh njenih sestavnih delov kot enkratni in neponovljiv izraz gradbenih tehnik svojega časa. Zato odstranitev notranje konstrukcije in ohranitev samo fasade kot konservatorsko merilo nista sprejemljivi.
- 1.4. V primeru predloga kakršne koli spremembe uporabe ali namembnosti moramo skrbno upoštevati vse konservatorske zahteve in varnostne pogoje.
- 1.5. Obnova konstrukcije arhitekturne dediščine ni sama sebi namen, temveč je sredstvo, ki vodi do cilja, ta pa je celovito ohranjena stavba.
- 1.6. Posebnosti dediščinskih objektov z njihovo zapleteno zgodovino zahtevajo razčlenitev študij in predlogov v natančno zaporedje korakov, podobno kot v medicini. Anamneza, diagnoza,

terapija in kontrolni pregledi se ujemajo z iskanjem pomembnih podatkov in informacij, določitvijo vzrokov poškodb in propadanja, izbiro ukrepov zdravljenja in z nadzorom nad učinkovitostjo posegov. Da bi dosegli stroškovno učinkovitost in minimalni vpliv na arhitekturno dediščino ob racionalni uporabi razpoložljivih sredstev morajo študije po navadi te korake izvršiti v ponavljalnem procesu.

- 1.7. Pred vsakim dejanjem je nujno treba ugotoviti možne koristi in škodo za arhitekturno dediščino razen v primerih, ko so potrebni nujni varnostni ukrepi, da bi preprečili rušenje objekta (npr. zaradi potresnih poškodb); toda ti nujni ukrepi ne smejo nepopravljivo spremeniti tkiva objekta, če je le mogoče.

2. Raziskave in diagnoza

- 2.1. Od samih začetkov študije, kot so prvi pregled objekta in priprava programa raziskav, mora pri ugotavljanju vrste in obsega problemov sodelovati delovna skupina, sestavljena iz več strok.
- 2.2. Podatke je sprva treba obdelati le približno, da bi kasneje oblikovali izčrpnější načrt dejavnosti glede na dejanske težave objekta.
- 2.3. Za konservatorsko prakso moramo konstrukcije in značilnosti gradiv razumeti do potankosti. Nujno potrebni so podatki o prvotnem stanju objekta, o njegovem stanju v zgodnejših fazah, o tehnikah, uporabljenih med gradnjo, o spremembah in njihovih učinkih, o posebnostih, do katerih je prišlo in končno o sedanjem stanju.
- 2.4. Na arheoloških najdiščih se lahko pojavijo posebni problemi, ker je treba konstrukcije stabilizirati med izkopavanjem, ko ugotovitve še niso popolne. Konstrukcijski odzivi na »ponovno odkrito« stavbo se lahko popolnoma razlikujejo od tistih na »izkopano« stavbo. Nujne konstrukcijske rešitve na samem najdišču, potrebne za stabilizacijo objekta med izkopavanjem, ne smejo ogroziti celovite zasnove oblike in namembnosti stavbe.
- 2.5. Diagnoza temelji na zgodovinskih, kvalitativnih in kvantitativnih pristopih; kvalitativni pristop temelji predvsem na neposrednem opazovanju poškodb na konstrukcijah in propadanju gradiv, pa tudi na zgodovinskih in arheoloških raziskavah, kvantitativni pristop pa predvsem na preizkusih konstrukcij in gradiv, na spremljanju stanja in analizi konstrukcij.
- 2.6. Pred odločitvijo o posegu v konstrukcije je nujno najprej ugotoviti vzroke za poškodbe in propadanje in nato oceniti stopnjo varnosti objekta.
- 2.7. Ocena varnosti, ki je zadnji korak diagnoze, s katero določimo nujnost ukrepov, mora združiti ugotovitve kvalitativne in kvantitativne analize, to so: neposredno opazovanje, zgodovinske raziskave, analiza konstrukcij in po potrebi eksperimenti in testi.
- 2.8. Uporaba enakih varnostnih predpisov kot pri novogradnji pogosto zahteva pretirane, če ne celo nesprejemljive posege. V teh primerih lahko posebne analize in ustrezna razmišljanja upravičijo drugačno pot k izpolnjevanju varnostnih zahtev.
- 2.9. Vse vidike pridobljenih informacij, diagnoze, ki upoštevajo varnostne ocene in odločitve o posegu je treba opisati v »Utemeljitvi«.

3. Ukrepi za obnovo in nadzor

- 3.1. Terapija mora odpraviti prvotne vzroke poškodb, ne le zdraviti simptomov.
- 3.2. Redno vzdrževanje je najboljša terapija.
- 3.3. Varnostna ocena in razumevanje pomena konstrukcije morata biti osnova za konservatorske ukrepe in obnovitvene posege.
- 3.4. Pred vsakim ukrepom je treba dokazati, da je neizogiben.

- 3.5. Vsak poseg mora ustrezati postavljenim varnostnim ciljem, ob tem morajo biti posegi minimalni, zagotoviti morajo varnost in trajnost ter čim manj okrniti dediščinske vrednote.
- 3.6. Posegi morajo biti zasnovani na razumevanju dejanj, ki so povzročila škodo in propadanje, pa tudi tistih, ki jih bomo upoštevali pri analizi konstrukcij po posegu, saj je načrtovanje posegov odvisno od obeh.
- 3.7. Izbiro med »tradicionalnimi« in »inovativnimi« tehnikami je treba tehtati od primera do primera; prednost je treba dati tistim, ki so najmanj invazivne in ki se najbolj ujemajo z dediščinskimi vrednotami, pri čemer je treba upoštevati zahteve po varnosti in trajnosti.
- 3.8. Včasih težko ocenimo stopnjo varnosti in možne koristi predvidenih posegov; takrat kaže uporabiti »opazovalno metodo«, to je stopnjevan pristop, ki se začne z najmanjšo intervencijo, pozneje pa je mogoče izvesti serijo dodatnih ali korektivnih ukrepov.
- 3.9. Če je le mogoče, morajo biti vsi sprejeti posegi »reverzibilni«, da jih je mogoče v primeru novega znanja odstraniti in zamenjati z ustrežnejšimi. Če posegi niso popolnoma reverzibilni, ne smejo preprečevati nadaljnjih posegov.
- 3.10. Treba je natančno ugotoviti značilnost materialov, uporabljenih pri restavratorskem delu (še zlasti novih) in njihovo kompatibilnost z obstoječimi materiali. Ugotovitve morajo upoštevati dolgoročne vplive, tako se lahko izognemo neželenim stranskim učinkom.
- 3.11. Ne smemo uničiti prepoznavnih kvalitiet stavbe in njene okolice, ki so prvotne ali iz zgodnejših faz.
- 3.12. Vsak poseg mora čim bolj spoštovati zasnovo, tehnike in zgodovinsko vrednost prvotne konstrukcije ali njenih zgodnjih faz in pustiti sledi, ki bodo prepoznavne v prihodnosti.
- 3.13. Poseg mora biti rezultat celovitega načrta, ki ustrezno upošteva različne vidike arhitekture, njene konstrukcije, napeljav in namembnosti.
- 3.14. Treba se je čim bolj izogibati odstranitvam ali spreminjanju zgodovinskega materiala ali prepoznavnih arhitekturnih lastnosti.
- 3.15. Dotrajane konstrukcije je treba popraviti in ne zamenjati, če je le mogoče.
- 3.16. Nepravilnosti in spremembe, ki so postale del zgodovine objekta, je treba ohraniti, če se ujemajo z varnostnimi zahtevami.
- 3.17. Rušenje in ponovna postavitve sta mogoča le kot morebitni ukrep, ki ga narekujejo značaj materialov in objekta, ko obnova z drugimi sredstvi ni mogoča ali je škodljiva.
- 3.18. Začasne varnostne rešitve med posegom morajo odražati svoj namen in funkcijo, ne da bi škodili vrednotam dediščine.
- 3.19. Vsak predlog za poseg mora biti pospremljen s programom nadzora, ki ga je treba čim bolj pogosto izvajati med potekom del.
- 3.20. Ukrepe, ki jih med izvajanjem del ni mogoče nadzorovati, moramo prepovedati.
- 3.21. Učinkovitost rezultatov posegov lahko ugotovimo z izvajanjem pregledov in nadzorov med posegi in po njih.
- 3.22. Vsa dejanja v zvezi z pregledi, nadzori in rednim opazovanjem je treba dokumentirati in hraniti kot del zgodovine objekta.